

L'ESCOLA PAISATGÍSTICA D'OLOT AL MUSEU COMARCAL DE LA GARROTXA

Xevi Roura

El Museu Comarcal de la Garrotxa es troba situat al centre d'Olot, a l'edifici de l'Hospici, una construcció neoclàssica de final del segle XVIII projectada per l'arquitecte Ventura Rodríguez, on destaca un sobri i elegant pati amb tres galeries d'arcades.

Les sales d'exposició permanent del Museu presenten l'evolució històrica de la comarca entre final del segle XVIII i meitat del segle XX, a través d'activitats característiques com la indústria tèxtil, l'aprofitament del bosc, els tallers de sants... La part fonamental, però, és la que es dedica a l'activitat artística d'aquest període, que pren com a punt de partida l'Escola Pública de Dibuix -una de les més antigues de Catalunya, creada l'any 1783- i arriba fins als anys 1940 i 1950. L'eix central el constitueix l'anomenada escola paisatgística d'Olot, impulsada pels germans Joaquim i Marià Vayreda i per Josep Berga i Boix, una manera particular d'entendre i representar l'art que tingué una notable influència en diverses generacions de pintors.

El Museu també presenta l'obra de diversos autors forans, com Enric Galwey, Joan Llimona, Joan Brull, Joaquim Mir o Ramon Casas; aquest últim hi està representat amb una de les obres més emblemàtiques i significatives de l'art català: el quadre *La càrrega*.

Les obres de destacats artistes com Ramon Amadeu, Josep Berga i Boada, Melcior Domenge, Iu Pasqual, Francesc Vayreda, Xavier Nogués, Leonci Quera o Josep Pujol, i l'excel·lent col·lecció de cartells modernistes dels concursos convocats els anys 1900 i 1901 per la marca Cigarrillos París, arrodoneixen una de les millors i més representatives col·leccions d'art català de l'època.

MCCOMINAC.

Joaquim Vayreda i Vila, *Les bugaderes* (1883).

ESCOLA PAISATGÍSTICA D'OLOT

A Catalunya, la puixança i proliferació de la pintura coincidiren amb el moment històric de la Restauració, un període marcat per la prosperitat econòmica que afavorí l'auge de la burgesia. Aquesta es constituí en motor de la renaixença cultural del catalanisme polític i tingué, en el camp de l'art, una influència molt considerable; volia un art realista però al mateix temps amable, elegant i optimista, i preferia la pintura per damunt d'altres disciplines. Aquest període va propiciar a Catalunya l'inici i consolidació de diverses escoles pictòriques, entre les quals destaca la d'Olot.

Josep Berga i Boix, S/t (1881).

L'escola d'Olot inclou tant pintors olotins com una sèrie d'artistes forans que prengueren el paisatge de la Garrotxa com a font d'inspiració per a la seva obra, però amb llibertat d'estil. Es tracta d'una escola catalana de paisatge amb similituds amb l'escola de Barbizon. El seu iniciador va ser Joaquim Vayreda, que realitzà múltiples versions del paisatge d'Olot. Les pintures de Vayreda atragueren l'atenció de diversos artistes que decidiren sojornar a Olot i pintar també el paisatge de la comarca.

L'Escola es consolidà gràcies a la tasca pedagògica del pintor Josep Berga i Boix. Les exposicions anuals realitzades des del Centre Artístic i més tard per altres entitats olotines, com el Centre Catalanista, ajudaren a difondre el moviment.

JOSEP BERGA I BOIX (1837-1914)

El fons conservat al Museu d'un dels pintors olotins més rellevants, Josep Berga, és nombrós i d'interès innegable: està format per una cinquantena de peces entre dibuixos, aquarel·les, olis i escultures procedents de donacions particulars, dipòsits del Museu Nacional d'Art de Catalunya i la donació de diverses

obres efectuada pel mateix Berga i Boix el 1905, any de formació del Patronat Museu-Biblioteca.

Les peces del fons Berga i Boix són de temàtiques ben diverses, que van des dels reconeguts camps de fajol florits fins als retrats, passant per temes religiosos, paisatges de l'Alta Garrotxa, escenes costumistes o episodis històrics.

Josep Berga i Boix és conegut també com a escultor de sants i cofundador d'El Arte Cristiano. Entre els seus alumnes cal destacar Josep Berga i Boada, Joan Clarà, Miquel Blay, Josep Clarà, Joaquim Claret, Celestí Devesa, Melcior Domenge, Francesc Vayreda...

JOAQUIM VAYREDA VILA (1843-1894)

Davant el prestigi i reconeixement del conegut pintor Joaquim Vayreda i Vila, ànima de l'Escola d'Olot, així com de moltes institucions i associacions olotines, el conjunt de peces que d'aquest artista aplega el Museu Comarcal de la Garrotxa és, de fet, humil; no tant pel nombre d'obres que aquesta col·lecció inclou –quaranta-cinc dibuixos, un gravat i vint pintures–, sinó per la condició de la majoria de les pintures –quinze– com a dipòsit del Museu Nacional d'Art de Catalunya, del qual el Museu Comarcal és secció.

Leonci Quera, S/t. (Autoretrat). (1948).

Marian Vayreda i Vila, *Un combregar a muntanya o El viàtic* (1887).

MARIAN VAYREDA VILA (1853-1903)

Marian Vayreda va ser un bon narrador dels esdeveniments polítics i militars del seu temps. De conviccions carlines, descrigué aquells moments a la novel·la *Records de la darrera carlinada*. Després de la guerra, exiliat a França, va conèixer els museus parisiencs i, ja de retorn, entrà a estudiar a l'Escola Oficial de Belles Arts de Barcelona. Es va dedicar bàsicament al conreu de tres gèneres pictòrics: el paisatge, la figura i els quadres de gènere, entre els quals hi ha els de temàtica religiosa i històrica. A mesura que es va anar consolidant com a escriptor, Marian Vayreda va anar pintant menys, sense arribar, però, a deixar-ho mai.

Un combregar a muntanya –o *El viàtic*–, pintat per aquest autor l'any 1887, és un dels quadres més representatius de la col·lecció permanent del Museu Comarcal. La pintura de

gènere religiós –a la qual pertany aquesta obra, que representa un viàtic– és una de les que més bé servia a l'artista per definir i projectar el seu pensament d'arrel carlista militant, que posteriorment desembocà en tendència regionalista.

LA CÀRREGA, DE RAMON CASAS

Ramon Casas (1866-1932) és, sens dubte, un dels pintors catalans més importants. Molt apreciat pels seus coetanis com a pintor d'interiors i de retrats, va obtenir un èxit rotund amb *La càrrega*, un quadre que s'emmarca dins de la tradició del realisme social. Casas va començar a pintar l'obra l'any 1899, amb la voluntat de presentar-la a l'Exposició Universal de París del 1900, però va ser rebutjada pel jurat de selecció, que també va refusar obres de Zuloaga, Rusiñol i Canals.

Aprofitant les vagues i revoltes dels obrers sindicalistes de Barcelona de l'any 1902, Casas decidí rebatejar el quadre com a *Barcelona 1902* –inscripció que apareix en la part inferior esquerra del quadre– i el presentà al Saló de la Societat Nacional de Beaux Arts de l'any següent, on, finalment, obtingué un gran reconeixement i va ser distingit amb el títol de *sociétaire*. Acte seguit, *La càrrega* es va poder veure a Madrid, on va aconseguir la primera medalla en l'Exposició Nacional de 1904, i va ser adquirida per l'Estat (Museo de Arte Moderno). El 1910 Casas va pintar una altra versió d'aquesta peça per encàrrec del multimilionari nord-americà Charles Deering.

L'any 1906, l'olotí Miquel Blay fou nomenat membre de la Real Academia de las Bellas Artes de San Fernando i, posteriorment, entrà a forma part del patronat del Museo Nacional de Arte Moderno. Gràcies a les seves capacitats de persuasió, l'any 1919 aconseguí que *La càrrega* fos cedida en dipòsit al Museu-Biblioteca d'Olot,

Ramon Casas, *La càrrega* (1903).

lloc on restà fins al seu posterior trasllat, l'any 1949, al Museu d'Art Modern (situat al Parc Nou), per acabar retornant, amb la inauguració del Museu Comarcal de la Garrotxa, a l'edifici de l'Hospici. Més de 80 anys dipositada a Olot han convertit aquesta peça en un emblema cultural de la ciutat i en la joia de la corona de la col·lecció, molt cobejada i reclamada des de diverses instàncies.

Ja durant la Guerra Civil, i amb motiu de l'arribada a Olot de les obres d'art dels museus de Barcelona, el doctor Joaquim Danés expressà per escrit als responsables de la Generalitat la seva preocupació davant la possibilitat que tant *La càrrega* com la peça d'El Greco custodiada al Museu Parroquial no fossin traslladades cap a Barcelona un cop acabat el contenciós bèl·lic. L'obra va ser reclamada per Madrid per primera vegada l'any 1975, amb motiu del centenari de la restauració de la monarquia. L'any 1982 tornà a viatjar a Madrid, i després a Barcelona (amb motiu de l'exposició antològica de l'autor al Palau de la Virreina). El recel de les autoritats olotines respecte als viatges del quadre s'acabà confirmant quan, l'any 1992, *La càrrega* tornà a ser enviat a Madrid però, al·legant que el quadre es trobava en molt mal estat de conservació i calia fer-ne una restauració, el Museu del Prado n'ajornà sospitosament el retorn. Les intervencions i negociacions d'alts càrrecs polítics, juntament amb el descontentament popular, en van permetre el retorn. La polèmica es va tornar a revifar amb insistència quan l'any 2000 es va tornar a sol·licitar el quadre des de Madrid. Acte seguit es va aixecar un intens rebombori mediàtic i una pugna política que van derivar, en el seu extrem, en titulars i afirmacions alarmistes de l'estil «Madrid ens roba» i similars. En aquesta ocasió, la solució va passar per un informe dels tècnics que desaconsellaven que el quadre s'enrotllés per ser transportat ja que es podia malmetre. Per les dimensions tant del quadre –2,98 x 4,70 m– com de les sales d'exposició permanent del Museu, l'única manera de treure'l és enrotllant-lo; aquesta circumstància tan peculiar és el que ha permès que *La càrrega* no hagi sortit més del Museu d'ençà de l'any 1992.

JOSEP BERGA BOADA (1872-1923)

El variat i heterogeni fons del polifacètic artista Josep Berga i Boada que es conserva al Museu és fruit dels diversos camps en els quals va desenvolupar la seva activitat artística. El componen, per una banda, prop d'un centenar de dibuixos de molt diverses tècniques, des d'apunts i acadèmies d'estudi fins a les magnífiques il·lustracions que va fer de l'òpera *Lohengrin* de Wagner, o la magnífica sèrie *Al·legoria de la guerra*. En aquest conjunt, que aplega també treballs de tipus didàctic, com ara làmines de dibuix i exercicis de geometria, hi ha diverses obres de categoria, conceptualment properes als dibuixos de Ramon Casas.

D'altra banda, el fons inclou quaranta quatre escultures –dues de les quals en dipòsit–, una faceta artística de l'artista ínti-

Leonci Quera, S/t (*Le Fiache*) (1995-56)

mament relacionada amb la de dibuixant i que també aplega obres de qualitat. L'obra pictòrica de Berga i Boada està representada en el fons per una sola peça: *La família Berga*.

LEONCI QUERA TÍSNER (1927-1964)

Les obres que integren el fons de l'artista Leonci Quera Tísner van passar a formar part del patrimoni del Museu –llavors encara Museu Arqueològic– al desembre de 1980. La cessió d'aquest conjunt d'obres, a proposta de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament d'Olot, va ser el resultat dels contactes mantinguts amb Marcel·lina Tísner, mare de l'artista, que hi va accedir a canvi d'un vitalici en reconeixement a l'esmentada donació. En les negociacions per fer efectiva la cessió cal destacar el paper conciliador de l'escultora Rosa Serra.

El fons Quera que avui es guarda al Museu Comarcal de la Garrotxa es compon d'un total de 77 escultures, una trentena de pintures, 847 dibuixos i 91 exemplars d'obra gràfica, de la qual es conserven també les planxes. Moltes d'aquestes peces no s'han exposat mai. Actualment, a l'exposició permanent del Museu Comarcal de la Garrotxa s'exhibeixen 7 escultures –quatre de l'etapa final– i 5 pintures de Leonci Quera.

Xevi Roura és tècnic del Museu Comarcal de la Garrotxa.